

**Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы
Актүбә шәһәр тибындагы поселок Советы
КАРАРЫ**

Актүбә ш.т.п.

№ 52

«15» декабрь 2022 ел

Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының Актүбә шәһәр тибындагы поселогы Советы Регламенты турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы федераль закон, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлдәгә 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының «Актүбә шәһәр тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге Уставы нигезендә,

**Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы
Актүбә шәһәр тибындагы поселок Советы карар итте:**

1. Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының Актүбә шәһәр тибындагы поселогы Советы регламентын расларга (кушымта).
2. «Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының» Актүбә шәһәр тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге Советы регламентын раслау турында "Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының Актүбә шәһәр тибындагы поселогы" муниципаль берәмлеге Советының 15.12.2005 №11 карары үз көчен югалткан дип танырга.
3. Бу карар рәсми бастырылганнан бирле үз көченә керә.
4. Әлеге карарны «Татарстан Республикасының хокукый мәгълүматның рәсми порталы»нда түбәндәгә веб-адрес буенча урнаштыру юлы белән игълан итәргә: <http://pravo.tatarstan.ru> һәм «Интернет» мәгълүмат-коммуникация челтәрендәгә Азнакай муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырырга: <http://aznakayevo.tatarstan.ru>.
5. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотам.

Рәис

А.Л. Севостьянов

РЕГЛАМЕНТ

АЗНАКАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ АКТҮБӘ ШӘҺӘР ТИБЫНДАГЫ ПОСЕЛОГЫ СОВЕТЫ ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

1 бүлек. Гомуми нигезләмәләр

Статья 1

Әлеге Регламент Федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары һәм «Актүбә шәһәр тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге Уставы (алга таба - жирлек уставы) нигезендә Актүбә шәһәр тибындагы поселогы Советының (алга таба – жирлек Советы) эш тәртибен билгели.

Статья 2

Жирлек советы эшчәнлеге жирлек Советы коллектив, ирекле һәм эшлекле фикер алышу һәм мәсьәләләрне хәл итү, хәбәрдарлык, Законлылык, жирлек Советы һәм Азнакай муниципаль районының «Актүбә шәһәр тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты (алга таба - жирлекнең башкарма комитеты) компетенцияләрен чикләү, «Актүбә шәһәр тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге халкы алдында җаваплылык һәм җаваплылык нигезендә башкарыла.

Статья 3

1. Жирлек советы эшенең төп формасы-аның утырышлары.
2. Жирлек Советы утырышлары ачык һәм ачык итеп уздырыла.
3. Жирлек советы ябык утырыш үткөрү турында Карар кабул итәргә мөмкин. Мондый утырышның кирәклегенә турында фикер алышулар ачылырга мөмкин. Фикер алышулар барышында төрле фикерләр, кирәк булганда утырыш барышында килеп чыккан каршылыкларны бетерү максатларында тиешле аңлатмалар яңгырый.

Статья 4

Жирлек Советы утырышларында каралуга һәм депутатларның эшен оештыру өчен жирлек Советы даими комиссияләр төзи.

Статья 5

Жирлек советы, аның даими комиссияләре, жирлек Советы депутатлары, жирлек башлыгы-жирлек Советы Рәисе (алга таба-жирлек башлыгы) һәм аның урынбасарының хокукый, оештыру, документаль, мәгълүмати, матди - техник тәэмин ителеше жирлек Советы бүлеге турындагы Нигезләмә нигезендә жирлек Советы бүлеген гамәлгә ашыра.

2 бүлек. Жирлек Советы Депутаты

Статья 6

1. Жирлек Советы депутаты эшчәнлегенә формалары булып тора:
1) жирлек Советы утырышларында катнашу;
2) даими комиссияләр эшендә катнашу;
3) федераль дәүләт хакимияте органнарының, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарының, жирле үзидарә органнарының вазыйфай затларына, оешма

житәкчеләренә оештыру-хокукый формасына бәйсез рәвештә, ижтимагый берләшмәләргә мөрәжәгать итү;

4) сайлаучылар белән эшләү;

5) норматив хокукый акт проектын кертү;

6) депутат таләбен кертү;

7) Жирлек советы тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукый актлар проектларын эшләүдә катнашу;

8) Татарстан Республикасы Дәүләт Советына закон чыгару инициативасы тәртибдә жирлек Советы тарафыннан кертелә торган Татарстан Республикасы законнары проектларын эшләүдә катнашу;

9) жирлек халкы белән очрашу, аларның мөрәжәгатьләре белән эшләү, жирлек халкына үзе вәкилле иткән мәгълүмат бирү, аның эшчәнлегә һәм жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында;

10) жирле референдумнар, жәмәгать тыңлаулары, жыельшлар, конференцияләр һәм гражданнар сораштыруларын оештыруда һәм үткәрүдә катнашу;

11) территориаль ижтимагый үзидарәне оештыруда катнашу.

2. Жирлек Советы депутаты үз эшчәнлеген федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында һәм жирлек Уставында каралган башка формаларда да башкара ала.

Статья 7

1. Жирлек Советы депутаты жирлек Советы һәм үзе әгъза булган даими комиссияләр тарафыннан карала торган барлык мәсьәләләр буенча хәлиткеч тавыш бирү хокукыннан файдалана.

2. Депутат жирлек Советының барлык утырышларында, даими комиссияләрдә катнашырга тиеш.

3. Депутат жирлек Советы, комиссия утырышларында катнаша алмау турында жирлек Советы Рәисенә яки Комиссия рәисенә алдан хәбәр итә.

4. Депутатлар «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрдәге 273-ФЗ номерлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләренә һәм тыюларны үтәргә тиеш.

5. Депутат хокукы:

1) комиссиягә сайларга һәм сайланьрга;

2) жирлек Советы тарафыннан карау өчен сораулар бирергә;

3) жирлек Советы төзи торган органнарны һәм кандидатураларны формалаштыру мәсьәләләре буенча жирлек Советы тарафыннан сайланучы (билгеләнә торган, тәкъдим ителә торган) вазыйфай затларга фикер белдерү;

4) хокукый инициативаны гамәлгә ашыру тәртибдә жирлек советының хокукый актлары проектларын кертәргә;

5) көн тәртибе, каралу тәртибе һәм карала торган мәсьәләләренә асылы, авыл Советы карарлары проектларына төзәтмәләр кертү;

6) жирлек Советы утырышында теләсә кайсы органның яки вазыйфай затның чираттан тыш хисабын яки мәгълүматын тыңлау турында жирлек советына отчет яисә контроль астында тоту турында тәкъдимнәр кертәргә;

7) әлегә Регламентта билгеләнгән тәртиптә фикер алышуларда катнашырга;

8) үз тәкъдимнәренә нигезләп, тавыш бирү мотивлары буенча чыгыш ясарга, белешмәләр бирергә;

9) жирлек Советы утырышларында аның фикеренчә, ижтимагый әһәмияткә ия

гражданнарның мөрәжәгатьләрен игълан итәргә;

10) авыл жирлеге Советы тәзи торган органнарның персонал составы һәм кандидатуралары буенча жирлек Советы тарафыннан сайлана (билгеләнә, игълан ителә) вазыйфаи затлар буенча фикер белдерергә;

11) жирлек Советы утырышлары беркетмәләре белән танышу.

6. Депутат тарафыннан жирлек Советы утырышында әйтелгән тәкъдимнәр һәм искәртмәләр жирлек Советы Карары проекты эшләп бетергәндә жирлек Советының тиешле комиссиясе тарафыннан карала һәм тикшерелә.

7. Жирлек Советы депутаты үзенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, жирлек уставы һәм әлеге Регламент белән бирелгән башка хокуклардан файдалана.

Статья 8

Жирлек Советы депутаты жирлектә яшәүчеләрдән килгән мөрәжәгатьләренә, гаризаларны һәм шикаятьләренә карый, үз вәкаләтләре чикләрендә үз мәсьәләләрен дәрәс, вакытында хәл итүгә ярдәм итә, гражданнарны кабул итә, жәмәгатьчелек фикерен өйрәнә, тиешле жирле үзидарә органнарына тәкъдимнәр кертә, кирәк булса дәүләт һәм ижтимагый органнарга.

Статья 9

Депутат жирлек Советы, даими комиссия утырышларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары һәм әлеге регламент нигезендә бирелгән хокукларны гамәлгә ашыра.

3 бүлек. Авыл Жирлеге Советы Рәисе (Жирлек Башлыгы).

Жирлек Советы Рәисе урынбасары (жирлек башлыгы урынбасары)

Статья 10

1. Жирлек Советы Рәисе (жирлек башлыгы) жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча:

1) жирлек Советы эшен оештыра, Жирлек советы утырышларын чакыра һәм аларга рәислек итә;

2) федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, жирле үзидарә органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә жирлек советын тәкъдим итә;

3) жирлек Советы депутатларына үз вәкаләтләрен башкаруда ярдәм күрсәтә;

4) жирлек Советының даими комиссияләре эшчәнлеген координацияли;

5) жирлек Советы комиссияләренә йөкләмәләр бирә;

6) жирлек Советы эшендә хәбәрдарлык тәэмин итә;

7) Жирлек советы структурасын жирлек Советы раславына тәкъдим итә;

8) жирлек Советы бүлеге эшенә житәкчелек итә;

9) жирлек Советында гражданнарны кабул итә, аларның мөрәжәгатьләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карый;

10) судларда һәм башка органнарда, оешмаларда жирлек Советы мәнфәгатьләрен яклауга ышаныч кәгазьләре бирә һәм аның компетенциясенә караган мәсьәләләр буенча күрсәтмәләр чыгара һәм йөкләмәләр бирә;

11) жирлек Советы карарларына кул куя;

12) федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, жирлек Уставында һәм әлеге Регламент белән каралган башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра.

2. Федераль закон һәм жирлек уставы нигезендә, жирлек башлығы авыл халкы һәм Советына хисап тотты һәм контрольдә тотылды.

Статья 11

1. Жирлек башлығы яңа сайланган жирлек советының беренче утырышында жирлек Советы депутатлары арасыннан жирлек Советы вәкаләтләре вакытына ачык тавыш бирү белән сайлана.

2. Жирлек башлығын сайлау жирлек Советына депутатлар тарафыннан, шул исәптән жирлек составына керүче жирлекләрнең вәкиллеке органнары, жирлектә яшәүчеләр, жәмәгать берләшмәләре, Татарстан Республикасы Президенты тәкъдимнәре нигезендә дә гамәлгә ашырыла.

3. Жирлек Советы депутаты, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыграгы аны сайлау өчен тавыш бирсә, жирлекнең сайланган башлығы булып санала.

4. Жирлек башлығы вазифасына сайланган Депутат үз-үзен бүлөп бирү турында белдерергә хокуклы.

Статья 12

1. Авыл башлығы вазифасына сайлануга тәкъдим ителгән кандидатуралар буенча, үз-үзләрен кире кайтару турында белдергән кандидатуралар буенча фикер алышулар үткәрелә. Фикер алышу барышында кандидатлар булачак эшчәнлек программасы белән чыгыш ясыйлар һәм депутатларның сорауларына җавап бирәләр. Һәр депутат үзе куйган программа турында үз фикерен әйтсә, алга киткән кандидатураны яклап агитацияләргә хокуклы.

2. Жирлек башлығы вазифасына сайлану өчен тәкъдим ителгән кандидатуралар турында фикер алышканнан соң, үз-үзен бүлөп бирү турында гариза бирүче кандидатларның барысы да тавыш бирү өчен чыгарыла. Һәр депутат бер кандидат өчен генә тавыш бирә ала.

3. Тавыш бирү нәтижәсендә жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш алса, Кандидат жирлек башлығы вазифасына сайланган дип санала.

4. Жирлек башлығы вазифасына кандидатларның берсе дә депутатлар тавышын сайлау өчен өч кешене җыймаса, кандидатларны кабат тәкъдим ителәр. Шулай ук вакытта элеккер күрсәтелгән кандидатларны тәкъдим итү рәхсәт ителә.

5. Әгәр жирлек башлығы вазифасына ике кандидат күрсәтелсә һәм аларның берсе дә депутат тавышларын сайлап кую өчен таләп ителгән санны җыймаса, жирлек Советы карары буенча утырышта тавыш бирүчеләр саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителгән депутатлар катнашында Икенче тавыш бирү туры үткәрелә. Икенче турда жирлек башлығы тавыш бирү сайланмаса, жирлек башлығы вазифасына кандидатларны тәкъдим итү процедурасы кабатлана.

Статья 13

1. Жирлек Советы Рәисе урынбасары (жирлек башлығы урынбасары) авыл жирлеген башлығы тәкъдиме белән жирлек Советы депутатлары арасыннан сайлана.

2. Жирлек Советы депутаты, жирлек Советы депутатларының күпчелеге аны сайлаган өчен тавыш бирсә, жирлек башлығы урынбасары вазифасына сайланган дип санала.

3. Жирлек башлығы урынбасары жирлек башлығының вәкаләте буенча аның аерым функцияләрен башкара һәм үз вазифаларын үти алмаган яки үти алмаган очракта жирлек башлығын били.

Жирлек башлығы урынбасары жирлек Советы Президиумы составына керә.

4. Жирлек башлыгы урынбасары жирлек советы утырышларын, жирлек Советы Президиумы утырышларын, жирлек Советы утырышлары материалларының публи-кацияләрен эзерләүне, депутат, жирлек Советы депутатларының тәкъдимнәрен һәм кисәтүләрен үтү, жирлек Советы утырышларында мәшгуль булганнарны чыгару белән җитәкчелек итә.

5. Жирлек башлыгы урынбасары вәкаләтләре жирлек уставы белән каралган нигезләр һәм тәртипләр буенча кичекмәстән туктатылырга мөмкин.

6. Жирлек башлыгы урынбасары жирлек башлыгы инициативасы белән кабул ителә торган жирлек Советы карары яисә депутатлар төркеме таләбе буенча жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бере вазыйфасыннан теләсә кайсы вакытта алынырга мөмкин. Жирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш.

4 бүлек. Жирлек Советының даими комиссияләре

Статья 14

1. Жирлек Советы депутатлар арасыннан үз вәкаләтләре вакытына жирлек Советы карамагындагы мәсьәләләргә алдан карау һәм эзерләү өчен даими комиссияләр төзи.

2. Жирлек советының үз компетенциясенә караган мәсьәләләр буенча Даими комиссиясе:

- 1) жирлек Советы карары проекты буенча бәяләмә эзерли;
- 2) жирлек, жирлек бюджеты үсеше планнары һәм программалары проектларын эшләүдә катнаша, алар буенча үз искәртмәләрен һәм тәкъдимнәрен кертә;
- 3) жирлек Советы, жирлек башлыгы кушуы буенча яисә үз инициативасы буенча комиссия эшчәнлегә өлкәсенә кагылышлы мәсьәләләргә эзерли, алар буенча жирлек советының хокукый актлары проектларын эзерли;
- 4) үз компетенциясе чикләрендә жирлек советының хокукый актлары үтәлешен контрольдә тотса, бу мәсьәләләр буенча жирлек үзидарәненә ющие органнары һәм вазыйфаи затлары докладларын һәм хисапларын тыңлый;
- 5) жирлек Советы утырышында карау өчен документлар проектларын эзерли;
- 6) жирлек эһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләргә халык фикер алышуына чыгару яки халык алдында тыңлаулар билгеләү турында жирлек Советына яки жирлек башлыгына тәкъдимнәр белән мөрәҗәгать итә;
- 7) әлегә регламентта каралган тәртиптә жирлек Советының чираттан тыш сессиясен чакыру турында тәкъдимнәр кертә;
- 8) жирлек Уставында һәм әлегә регламентта каралган башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыра.

Статья 15

1. Жирлек Советының даими комиссияләре рәис һәм Комитет әгъзалары составында жирлек Советы депутатлары итеп сайлана.

2. Жирлек Советының 5 һәм 10нан артык депутат була алмаган даими комиссияләргә санлы составы жирлек Советы депутатлары тәкъдимнәрен исәпкә алып, жирлекнең яңа төзелгән Советының беренче утырышында билгеләнә.

3. Жирлек Советының даими комиссияләрен сайлаганда тавыш бирү тулаем состав буенча алып барыла.

4. Жирлек Советының даими комиссияләре рәисләре альтернатив нигездә сайлана. Даими комиссия рәисе вазыйфасына кандидатуралар аның утырышында алдан

каралырга тиеш.

5. Жирлек Советының даими комиссия эгъзалары арасыннан даими комиссия рәйсе урынбасарын сайлай, фикер алышу өчен даими комиссия рәйсе кандидатурасын кертә.

6. Жирлек Советы депутаты жирлек Советының ике Даими комиссиясе эгъзасы була ала.

Статья 16

1. Жирлек Советының даими комиссиясе рәйсе жирлек Советы утырышында жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән сайлана.

2. Жирлек Советының даими комиссиясе рәйсе:

1) комиссия эшчәнлеген оештыра;

2) даими комиссия утырышының көн тәртибен һәм чакырылган затлар исемлеген формалаштыра;

3) даими комиссия утырышларын алып бара;

4) жирлек Советының башка комиссияләре, жирлек башлыгы, жирлек территориясендә урнашкан предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар, массакүләм мәгълүмат чаралары белән үзара мөнәсәбәтләрдә даими комиссия тәкъдим итә;

5) даими комиссия карарларына кул куя;

6) Президиум утырышларында катнаша;

7) әлеге регламентта каралган башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

Статья 17

Даими комиссия эгъзалары итеп жирлек башлыгы, жирлек башлыгы урынбасары сайлана алмыйлар.

Статья 18

1. Жирлек Советының даими комиссиясе утырышы, әгәр анда даими комиссия составының кимендә 50 проценты катнашса, хокуклы була.

2. Жирлек Советының даими комиссиясе карары даими комиссия эгъзаларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

3. Жирлек Советының берничә даими комиссиясенә уртак утырышларын үткәргәндә карар һәр даими комиссия эгъзаларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

Статья 19

Жирлек Советының даими комиссияләре үз эшләренә дәүләт хакимиятенә территорияль органнары, жирле үзидарә органнары, ижтимагый оешмалар, экспертлар, массакүләм мәгълүмат чаралары вәкилләрен жәлеп итәргә хокуклы.

Жирлек Советының даими комиссиясе утырышында кинәш бирү хокукы белән жирлек Советы депутатлары катнаша ала.

Статья 20

1. Жирлек советы, жирлек Советы Президиумы кирәк булганда вакытлы комиссияләр дә оештыра ала.

2. Күрсәтелгән комиссияләренә бурычлары, вәкаләтләре һәм эшчәнлек сроклары жирлек Советы тарафыннан билгеләнә. Даими һәм вакытлы комиссияләр депутатлар арасыннан жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән комиссия рәйсе һәм эгъзалары составында төзелә.

Статья 21

1. Үзенә эш нәтижеләре буенча вакытлы комиссия жирлек советына ул булдырылган мәсьәләнең асылы буенча доклад тәкъдим итә. Аерым фикере булган комиссия эгъзалары аны Совет утырышында игълан итәргә хокуклы

Авыл жирлекләре. Вакытлы комиссия доклады буенча жирлек Советы карар кабул итә ала.

2. Вакытлы комиссия үз эшчәнлеген үзенә йөкләнгән бурычларны үтәгәннән соң яисә жирлек Советы карары буенча вакытыннан алда туктата.

5 бүлек. Фракцияләр һәм депутат төркемнәре

Статья 22

1. Сәяси партияләр (аларның төбәк бүлекләре яки башка структур бүлекчәләре) тәкъдим иткән кандидатлар исемлеге составында сайланган депутатлар фракцияләргә керә. Фракция тиешле кандидатлар исемлеге составында сайланган (сайланган) барлык депутатларны (депу-татаны) үз эченә ала. Фракцияләргә шулай ук бер мандатлы яки күп-мандатлы сайлау округлары буенча сайланган депутатлар һәм сәяси партия (аның төбәк бүлеге яки башка структур бүлекчәсе) кандидатлары исемлеге составында сайланган (сайланган) депутатлар (депутат) керә ала.

2. Фракцияләренң эшчәнлек тәртибе «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 28.07.2004 №45-ТРЗ Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнә.

3. Бер мандатлы һәм (яисә) күпмандатлы сайлау-Тель округлары буенча сайланган депутатлар партия, территориаль, һөнәри һәм башка принцип буенча депутат төркемнәренә берләшергә хокуклы.

4. Депутатлар төркеме составында кимендә өч депутат булырга тиеш.

5. Депутат төркемен теркәү өчен жирлек башлыгы исеменә түбәндәге документлар тапшырыла:

а) депутат төркемен булдыру турында язма хәбәрнамә;

б) депутат төркемен төзү турындагы карарны үз эченә алган депутат төркемен оештыру жылышы беркетмәсе, рәсми исем, исемлек составы, шулай ук аның мәнфәгатьләрен жирлек Советы утырышларында, дәүләт органнарында, жирле үзидарә органнарында һәм ижтимагый берләшмәләрдә якларга вәкаләтле затлар турында мәгълүмат белән;

в) депутатларның Депутат төркеменә керү турында язма гаризалары.

6. Тапшырылган документларның әлеге регламент таләпләренә туры килмәве сәбәпле, депутат төркемен теркәүдә кире кагылырга мөмкин.

7. Теркәлгән барлык депутат төркемнәре дә жирлек Советы депутат берләшмәләре реестрына кертелергә тиеш.

8. Жирлек башлыгы депутатларга жирлек Советының якындагы утырышында депутат төркеме булдыру турында хәбәр итә. Депутат төркеменң максатлары һәм бурычлары турында мәгълүмат өчен аның житәкчесенә шул ук сессиядә чыгыш ясау өчен вакыт бирелергә мөмкин.

9. Әлеге регламент нигезендә теркәлмәгән депутат берләшмәләре депутат төркеме хокукларыннан файдаланмыйлар.

10. Фракция составына кермәгән депутатлар бәйсез депутатлар булып санала.

11. Депутат бер депутат берләшмәсендә генә торырга хокуклы. Депутат төркемнәренң берсенә дә кермәгән яисә Депутат төркеменнән чыгып киткән жирлек Советы Депу-татлары алга таба фракция, фракция, депутат төркеме ризалыгы белән фракцияләрдән, депутат төркемнәреннән һәркайсы керә алалар.

12. Депутат төркемнәре жирлек советына үз составындагы үзгәреш турында мәгълүмат бирергә тиеш. Әлеге мәгълүмат жирлек башлыгы тарафыннан жирлек Советының якындагы утырышында депутатлар игътибарына житкерелә.

Статья 23

1. Депутат берләшмәләренең эшчәнлеген алар тарафыннан мөстәкыйль оештырыла.

2. Депутат төркемнәре депутат төркемнәре жыелышларында карарлар кабул итә. Депутат төркеме жыелышлары беркетмә белән рәсмиләштерелә.

3. Депутат төркеме белән житәкчелек итүне аның житәкчесе башкара, ул депутат төркеме әгъзаларының гомуми саныннан күпчелек тавыш белән сайлана.

Статья 24

1. Депутат төркемнәре хокуклы:

а) жирлек башлыгы итеп сайлану өчен кандидатуралар турында алдан фикер алышу;

б) жирлек советында карала торган мәсьәләләр буенча фикер алышу;

в) башка фракцияләр, депутат төркемнәре белән консультацияләр һәм башка килештерү чаралары үткәргә;

г) жирлек Советы депутатлары арасында үз программаларын, тәкъдимнәрен, мөрәжәгатьләрен һәм башка материалларны таратырга;

д) жирлек Советы утырышларында тикшерелә торган теләсә нинди мәсьәлә буенча чыгыш ясарга;

е) үз вәкилләрен вакытлыча депутат комиссияләренә, эш төркемнәренә, шул исәптән килештерү төркемнәренә кертергә;

ж) үз депутат төркеме арасынан жирлек Советындагы теләсә кайсы постка сайлау өчен кандидатура тәкъдим итәргә;

з) законнар белән тыелмаган башка эшчәнлек алып бару.

2. Уртак карарлар кабул итү өчен төрле депутат төркемнәре вәкилләре уртак консультацияләр, киңәшмәләр, утырышлар уздырырга мөмкин.

Статья 25

1. Депутат төркеме үз-үзен таркату турында Карар кабул итә ала. Үз-үзен таркату турындагы карар депутат төркеме житәкчесе тарафыннан имзалана һәм жирлек башлыгына жибәрелә.

2. Депутат төркеме составында өч депутаттан кимрәк калган очракта, әлегә факт теркәлгән көннән соң бер ай узгач, сөт-ветветствующий депутат төркеменен эшчәнлеген туктатылган һәм комиссия карары дип санала

Жирлек Советы Регламентына Советның депутат берләшмәләре реестрыннан төшереп калдырыла.

3. Жирлек башлыгы депутатларга жирлек Советының якындагы утырышында депутат төркеме эшчәнлеген туктату турында хәбәр итә.

6 бүлек. Жирлек Советы Президиумы

Статья 26

1. Жирлек Советы Президиумы жирлек Советы эшен оештыруны тәэмин итә. Президиум жирлек Советына хисап тотты.

2. Жирлек Советы Президиумы составына жирлек башлыгы, жирлек башлыгы урынбасары, жирлек Советының даими комиссияләре рәисләре һәм жирлек Советының башка депутатлары керә.

3. Жирлек Советы Президиумының санлы составы турындагы карар жирлек советы тәкъдиме буенча жирлек Советы тарафыннан кабул ителә.

4. Президиумның шәхси составы жирлек башлыгы тәкъдиме буенча жирлек советын раслай.

5. Жирлек Советы Президиумын жирлек башлыгы житэкли.

6. Жирлек Советы Президиумы карарлар проектларын килештерэ, жирлек Советының даими комиссияләре тарафыннан алдан каралган, һәм/яки башка тәкъдимнәр, бәяләмәләр кертә.

Статья 27

1. Жирлек Советы Президиумы утырышлары кирәк булганда чакырыла һәм Президиумның билгеләнгән саннар составының кимендә яртысы булганда вәкаләтле була. Президиум утырышларын жирлек башлыгы алып бара, ә ул булмаганда яисә аның кушуы буенча - жирлек башлыгы урынбасары.

2. Президиум карары аның утырышларында жирлек Советы Президиумының билгеләнгән санлы составыннан күпчелек тавыш белән кабул ителә һәм беркетмә белән рәсмиләштерелә.

3. Жирлек Советы Президиумы утырышына чакырылучылар Исемлеге жирлек башлыгы, ә ул булмаганда аның урынбасары итеп билгеләнә.

4. Жирлек Советы Президиумы Утырышлары беркетелә.

5. Президиум үз эшенә жирлекнең жирле үзидарә органнары, дәүләт органнары, ижтимагый орган-оешмалар вәкилләрен, экспертларны һәм белгечләрне жәлеп итәргә хокуклы.

Статья 28

Жирлек Советы Президиумы:

1) жирлек Советы төзи торган даими комиссияләр эшчәнлеген координацияли;

2) жирлек Советы депутатларына үз вәкаләтләрен башкаруда ярдәм күрсәтә һәм аларны кирәкле мәгълүмат белән тәэмин итә;

3) жирле үзидарә органнары һәм ижтимагый берләшмәләр, вазыйфаи затлар тарафыннан жирлек Советы утырышларында әйтелгән тәкъдимнәрне һәм искәртмәләрне вакытында карап тикшерүне һәм гамәлгә ашыруны, жирлек Советы депутатлары таләпләре буенча кабул ителгән карарларның үтәлешен контрольдә тотта;

4) үз компетенциясенә кергән мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр эзерләү өчен жирлек Советы депутатлары, жирле үзидарә органнары, ижтимагый берләшмәләр вәкилләре һәм башка белгечләр арасыннан комиссияләр төзи;

5) муниципальара хезмәттәшлек өлкәсендәге мәсьәләләрне карый;

6) жирлек Советы эшен оештыруның башка мәсьәләләрен хәл итә.

7 бүлек. Жирлек советының эш тәртибе

Статья 29

1. Яңа чакырылыш жирлек Советы беренче утырышка жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән икесе сайланганнан соң жиде көннән дә соңга калмыйча жыела. Жирлекнең яңа төзелгән Советының беренче утырышын жирлек башлыгы чакыра һәм эзерли, ә аның булмаганда жирлек Башкарма комитетының шоферы була.

2. Жирлекнең яңа төзелгән Советының беренче утырышын ача һәм аны жирлек башлыгы сайланганчы яшь буенча иң өлкән депутат итеп алып бара.

Статья 30

1. Жирлек советының чираттагы утырышлары кирәк булганча үткәрелә, ләкин кимендә өч айга бер тапкыр һәм жирлек башлыгы тарафыннан чакырыла.

Сирәк утырышларны жирлек башлыгы үз инициативасы яки депутатлар төркеме инициативасы буенча жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бере чакыра.

2. Жирлек советы утырышы хокукый (кворум), әгәр анда катнашалар икән-жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә яртысын сүгәләр. Кворум жирлек советы утырышы башлануга билгеләнә.

3. Әгәр жирлек Советы утырышына жирлек Советына сайланган депутатлар санының яртысыннан кимрәге килсә, жирлек башлыгы карары белән ул башка вакытка күчерелә, әмма жиде көннән дә артмый.

4. Жирлек Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышны уздыру вакыты һәм урыны, жирлек Советы каравына кертелә торган мәсьәләләр турында – биш көннән дә соңга калмыйча, чираттан тыш утырыш үткәрелгәнче бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә. Жирлек советы утырышын үткәрү урыны һәм вакыты турында хәбәр массакүләм мәгълүмат чараларында басылып чыгарга мөмкин.

5. Жирлек советы утырышын ачу һәм ябу вакытында Татарстан Республикасы гимны яңгырый.

Статья 31

1. Жирлек Советы утырышлары жиһазландырылган залларда үткәрелә, анда муниципаль район флагы һәм гербы урнаштырыла.

2. Жирлек Советының утырышлар залында жирлек башкарма комитеты вәкилләре өчен махсус урыннар, массакүләм мәгълүмат чаралары билгеләнә.

3. Жирлек советы массакүләм мәгълүмат чараларын тәкъдим итү буенча журналистларны аккредитацияли.

4. Жирлек советы аккредитация узган журналистларны жирлек советы эше турында мәгълүмат һәм материаллар белән тәэмин итә.

Статья 32

1. Жирлек Советы утырышына килгән депутатларны теркәү жирлек Советы утырышына 30 минут кала башлана.

2. Депутатларны теркәүне жирлек Советы бүлеге оештыра, ә жирлек советы утырышыннан соң-секретариат.

Статья 33

1. Жирлек советы утырышларын жирлек башлыгы алып бара, ә аннан киткән очракта-жирлек башлыгы урынбасары. Әгәр жирлек башлыгы һәм аның урынбасарыннан жирлек Советы утырышында катнашалар икән, жирлек Советы утырышта вакытлыча рәислек итүче депутатны сайлый.

2. Жирлек Советы утырышында рәислек итүче:

1) утырышларны ача һәм яба;

2) утырышка чакырылучылар составы турында депутатларга хәбәр итә;

3) жирлек советы утырышларын алып бара, әлеге регламентны һәм утырышның расланган Эш тәртибен үтәүне тәэмин итә;

4) утырышта кворум булу-булмавын контрольдә тотат;

5) докладлар һәм чыгышлар өчен сүз бирә;

6) жирлек Советы карарлары проектларын, утырышта карала торган мәсьәләләр буенча депутатлар тәкъдимнәрен тавыш бирүгә куя, аларның тавыш бирүгә куелышы һәм тавыш бирү нәтижеләре турында игълан итә;

7) секретариаттан аңа эчкән депутатларның гаризаларын, белешмәләрен, тәкъдимнәрен һәм кисәтүләрен игълан итә;

- 8) утырыш залында тәртип тээмин итэ;
  - 9) ярдэм итэ хезмэтгэшлек, якынайту позицияларен яklar буенча карау-мэсьэлэлэр;
  - 10) фикер алышулар барышында бирелэ торган мэсьэлэ буенча төрле фикерлэрне ачыклауны тээмин итэ, кирэк булганда тиешле аңлатмалар бирэ;
  - 11) бэхэслэрне бетерү һәм утырыш барышында барлыкка килгән башка сорауларны хэл итү максатларында консультацияләр үткөрүне оештыра;
  - 12) кирэк булганда депутатлар, комиссияләр белән консультацияләр үткэрэ, каршылыкларны жиңэр өчен вакытлы комиссияләр эшен оештыра;
  - 13) жирлек советы утырышында авыл советы Секретариаты һәм бүлеге эшен оештыра.
3. Рәислек итүче башка депутатлар өчен элге Регламент белән билгеләнгән вакытның асылы буенча чыгыш ясарга, әгәр алар элге регламент таләпләренә каршы килмәсәләр, депутатларның чыгышларын өзәргә һәм шәрехләргә хокуксыз.

Статья 34

1. Жирлек советы утырышын уздыру вакытына жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күбесенчә ачык тавыш белән сайлау-жирлек Советы депутатлары арасыннан жирлек советы секретариаты.
2. Күрсәтелгән органның шәхси составы жирлек башлыгы тарафыннан кертелә.
3. Жирлек советы утырышы секретариаты:
  - 1) утырыш беркетмәсен алып баруны оештыра;
  - 2) чыгыш ясаучылар язуын алып бара, чыгыш ясау өчен язылганнар турында утырышта рәислек итүчегә мәгълүмат бирә;
  - 3) депутат запросларын, мэсьэләләрне, белешмәләрне, хәбәрләрне, гаризалар, тәкъдимнәрне һәм башка материалларны теркәп бара, аларны утырышта юцә рәислегенә, редакция комиссиясенә, жирлек Советының башка органнарына жибәрә;
  - 4) жирлек советы утырышы беркетмәсен төзи;
  - 5) жирлек Советы утырышларында жирлекнең жирле үзидарә депутатлары эшчәнлеген тээмин итү буенча башка функцияләрне башкара.
4. Депутатларның мөрәжәгатьләрен һәм фикерләрен тулырак исәпкә алу өчен жирлек Советы тарафыннан рәислек итүче яки башка депутатлар тәкъдиме буенча проектның ахыргы текстын эшләү мэсьэләсен карау өчен, утырышта редакция комиссиясе сайлана.

Статья 35

1. Жирлек советының көн тәртибе һәм чираттагы утырышы жирлек Советы эш планнарын һәм карарларын, шулай ук кергән тәкъдимнәрне исәпкә алып, жирлек башлыгы тарафыннан жирлек Советы каравына әзерләнә һәм тапшырыла. Чираттагы утырышның көн тәртибенә мэсьэләләрне кертү инициативасы хокукы жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, аның комиссияләре, Президиумы, жирлек башкарма комитеты житәкчесе, хокук инициативасының башка субъектларына карый.
2. Жирлек Советының чираттан тыш утырышларының көн тәртибе аларны үткөрү инициаторлары тарафыннан тәкъдим ителә. Чираттан тыш утырышны уздыру инициаторлары язма рәвештә үзләре тәкъдим иткән мэсьэләне кичектереп карау кирәклеген нигезләүне, шулай ук элге регламент нигезендә жирлек Советы утырышында карау өчен документлар тапшырырга тиеш.
3. Жирлек Советы утырышының көн тәртибе һәм эш тәртибе жирлек Советы тарафыннан рәис тәкъдиме буенча тикшерелә һәм раслана.
4. Жирлекнең көн тәртибенә һәм утырышның эш тәртибенә тәкъдимнәр һәм

искәرمәләр жирлек Советы депутатлары тарафыннан утырыш Секретариатына язмача тапшырыла яки алар чыгышларында бәян ителә. Тәкъдимнәр, язма рәвештә кереп, рәислек итүче утырышта аларның керемнәре тәртибендә игълан ителә.

5. Көн тәртибендәге мәсьәләләрне карау тәртибе, чираттагы мәсьәләне карап тикшерүгә күчү яки алдагы, әмма хәл ителмәгән мәсьәләләрнең берсенә кире кайту утырышта катнашучы депутатлар саныннан яисә депутатларның каршылыклары булмаган очракта рәислек итүче тавыш бирмичә күпчелек тавыш белән гамәлгә ашырыла.

6. Жирлек советы жирлек Советы утырышында расланган көн тәртибендәге барлык мәсьәләләрне карарга, яисә каралмаган сорауларны киләсе утырышка күчерү турында Карар кабул итәргә тиеш. Күчерелгән Мәсьәләләр, Әгәр башка карар жирлек Советы тарафыннан кабул ителмәсә, киләсе утырышның көн тәртибендә өстенлеккә ия.

Статья 36

1. Жирлек Советы утырышына материаллар депутатларга, жирлек башкарма комитеты житәкчесенә, хокук инициативасының башка субъектларына утырышка кадәр 3 көннән дә соңга калмыйча жибәрелә.

2. Жирлек бюджеты проектлары, жирлекне үстерү планнары һәм программалары, аларның үтәләше турында хисаплар, авыл буенча уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр буенча материаллар утырыш алдыннан 5 көннән дә соңга калмыйча жибәрелә.

3. Жирлек Советының депутатларга әлеге статьяның 1, 2 пунктларында каралган срокларны бозып жибәрелгән норматив хокукый актлары проектлары жирлек Советы карары буенча утырышта депутатлар саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителгән срокларда каралмый.

Статья 37

1. Жирлек Советы утырышлары 08 сәгатьтән 18 сәгатькә кадәр үткәрелә. Жирлек Советы утырышының башка вакыты жирлек советы утырышын чакыру турында Карар кабул иткәндә жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнергә мөмкин. Утырышны алып бару вакытын озайту Рәисе тәкъдиме белән жирлек Советы тарафыннан кабул ителә.

2. Утырыш тәртибе (вакыт һәм тәнәфесләр саны) Совет утырышы башында рәислек итүче тәкъдиме буенча жирлек Советы тарафыннан раслана.

3. Утырышта докладлар өчен вакыт 25 минут, өстәмә докладлар өчен – 10 минут, докладлар һәм проектлар буенча фикер алышу өчен-5 минутка кадәр, фикер алышуларда кабат чыгышлар өчен – 3 минутка кадәр, утырышларны алып бару тәртибе, тавыш бирү мотивлары, сораулар, тәкъдимнәр, хәбәрләр һәм белешмәләр кертү өчен – 1 минутка кадәр бирелә.

4. Билгеләнгән вакыттан соң рәислек итүче бу хакта чыгыш ясаучыны көтә, ә аннары аның чыгышын туктатырга хокуклы.

5. Күпчелек депутатлар ризалыгы белән яисә тавыш бирмичә, депутатларның каршылыклары булмаган очракта, рәислек итүче доклад, өстәмә доклад яки чыгыш ясау өчен вакытны озайтырга хокуклы.

6. Һәр утырыш ахырында, гаризалар кергән очракта, көн тәртибе кысаларында белешмәләр, игъланнар, гаризалар өчен 30 минут вакыт бирелә. Бу хәбәрләр буенча килешүләр ачылмый.

Статья 38

1. Авыл Советы утырышының көн тәртибе буенча доклад һәм өстәмә докладтан соң депутатларга докладчыга, содо-кладчикка сораулар бирү мөмкинлегенә бирелә.

Сораулар язмача яки телдән бирелә. Авыл Советы депутаты өчтән дә артык сорау бирмәскә мөмкин.

2. Кирәк булганда җирлек Советы депутатлар саныннан күпчелек тавыш белән мәсьәләләрне туктату һәм доклад яки җирлек советы карары проекты буенча фикер алышуга күчү турында Карар кабул итә.

3. Көн тәртибендәге барлык мәсьәләләр буенча ("төрле" мәсьәләдән тыш) фикер алышулар ачыла.

4. Депутат фикер алышуларда ике тапкыр гына чыгыш ясыя ала. Өстәмә-т чыгыш ясау хокукы бары тик җирлек Советы карары белән генә бирелергә мөмкин. Чыгыш ясау хокукын бүтән затка тапшыру рөхсәт ителми.

5. Фикер алышуларны туктату җирлек Советы карары буенча, утырышта катнашучы депутатлар саныннан күпчелек тавыш белән ачык тавыш бирү белән башкарыла. Фикер алышуларны туктату турындагы мәсьәлә куелганда, рәислек итүче депутатларга чыгыш ясау өчен язылуучылар саны турында хәбәр итә һәм чыгышта язылганнарның кем булуын ачыклай. Депутат фикер алышуларны туктатуга бәйлә рәвештә чыгыш ясау мөмкинлеген алмаса, ул секретариатка үз чыгышының текстын җирлек советы утырышы беркетмәсенә кушымта өчен махсус фикер белән тәкъдим итә ала.

6. Фикер алышулар туктатылганнан соң, докладчы һәм өстәмә докладчы 5 минут эчендә төп чыгыш ясарга хокуклы.

Статья 39

1. Җирлек Советы депутаты, утырышта катнашучы бүтән зат аңа рәислек итүче сүз биргәннән соң чыгыш ясыя.

2. Чыгыш ясау өчен сүз гаризалар керү тәртибендә бирелә. Утырышны алып бару тәртибе буенча рәислек итүчегә кисәтүләрне белдерү, шулай ук тавыш бирүгә куелган формулировкаларны ачыклау өчен чираттан тыш сүз бирелә. Рәислек итүче тарафыннан шулай ук тавыш бирү мотивлары буенча чыгыш ясау, белешмә, аңлатма бирү һәм башка процедуралы мәсьәләләр буенча чыгыш ясау өчен искәrmә ясалырга мөмкин.

3. Җирлек советы тикшерелә торган мәсьәлә буенча чыгышларның чиратын үзгәртергә хокуклы.

4. Утырышта рәислек итүче җирлек башлыгы чираттан тыш чыгыш ясау хокукына ия.

Статья 40

1. Җирлек Советы утырышында җирлек Советы депутаты көн тәртибендәге мәсьәләнең асылы буенча чыгыш ясарга тиеш. Беркем дә җирлек Советы депутатларының чыгышларына аңлатма бирергә, чыгыш ясаучыларга характеристика бирергә хокуклы түгел.

2. Җирлек Советы утырышында чыгыш ясаучы тупас һәм әдәпсез сүзләргә һәм гамәлләргә юл куймаска, законсыз һәм көч куллануга өндәп торырга тиеш түгел. Бу таләпләрне бозган очракта рәислек итүче мондый белдерүләргә, чакыруларга һәм гамәлләргә юл куймау турында рәсми кисәтү ясыя.

3. Хокук бозудан соң рәислек итүче депутат чыгышын өзә. Күрсәтелгән депутат утырышта катнашучы депутатлар саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә торган җирлек Советы карары белән сүздән мәхрүм ителергә мөмкин.

4. Әгәр чыгыш ясаучы тикшерелә торган темадан читкә тайпылса, рәислек итүче аны карала торган мәсьәлә темасына ябышырга чакырырга хокуклы.

Статья 41

Утырышта катнашкан һәм жирлек Советы депутаты булмаган зат, тәртипне тупас бозган очракта, рәислек итүче таләбе буенча, утырыш залыннан чыгарылырга мөмкин.

Статья 42

1. Жирлек Советының һәр утырышында беркетмә алып барыла. Жирлек Советы утырышында каралган һәм кабул иткән карарлар массакүләм мәгълүмат чараларында яктыртыла.

2. Утырыш беркетмәсендә күрсәтелә:

1) утырышны үткәру датасы, урыны һәм Советның тәртип номеры;
2) жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саны, утырышта катнашучы жирлек Советы депутатлары саны, аларның фамилиясен, исемен, әтисенен исемен күрсәтеп;

3) фамилиясе, исеме, әтисенен исеме, рәислек итүче вазыйфасы;

4) жирлек Советы утырышының көн тәртибендәге сораулары, фамилияләре, инициативалары, докладчылар, өстәмә докладчылар һәм жирлек Советы каравына чыгарыла торган һәрбер сорау буенча чыгыш ясаучыларның вазыйфалары;

5) тавыш бирү өчен барлык тәкъдимнәрнең формулировкалары һәм барлык тавыш бирү нәтижеләре, «якка», «каршы» тавыш биргән, ә исемле тавыш бирүне үткәргәндә – депутатларның фамилияләре һәм инициаллары.

3. Беркетмәгә депутатлар һәм чыгыш ясаучылар тарафыннан секретариатка тапшырылган карарлар проектлары һәм тиешле материаллар, чыгышлар текстлары һәм башка материаллар, жирлек Советы кабул иткән актларның тулы текстлары беркетмәгә беркетелә.

4. Жирлек советы утырышы беркетмәсе жирлек советы утырышы тәмамланганнан соң биш көн эчендә рәсмиләштерелә, секретариат эгъзалары тарафыннан визитлана һәм жирлек башлыгы имзалай.

5. Беркетмә ике нөсхәдә рәсмиләштерелә. Беренчесе билгеләнгән тәртиптә архивка тапшырыла. Беркетмәнең икенче нөсхәсе авыл Советы бүлегендә урнашкан һәм жирлек Советы депутатларына аларның мөрәжәгатьләре буенча танышу өчен бирелә.

8 бүлек. Тавыш бирү һәм карар кабул итү тәртибе

Статья 43

1. Жирлек Советы карарлары ачык тавыш бирү белән кабул ителә.

2. Жирлек Советы карары буенча исемле тавыш бирү үткәрелергә мөмкин. Исемле тавыш бирү кадрлар мәсьәләсе буенча үткәрелә алмый.

3. Депутат Тавыш бирү хокукын шәхсән үзе гамәлгә ашырырга тиеш. Тавыш бирү вакытында булмаган Депутат тавыш бирү өчен билгеләнгән вакытка кадәр, шул исәптән язмача да, үз тавышын бирергә хокуклы түгел.

Статья 44

1. Ачык тавыш бирүне уздырганда тавышларны санауны секретарьлар-ат алып бара.

2. Тавыш бирү башланыр алдыннан рәислек итүче тавыш бирүгә куела торган тәкъдимнәр саны турында хәбәр итә, аларның сүзләрен ачыкый һәм тавыш бирүгә куелган эзлеклелеге нинди коли-честь тарафыннан карар кабул ителүен искә төшерә.

3. Бер яки ике тәкъдим буенча тавыш биргәндә, һәр депутатның үз тавышын бер тапкыр бирергә, шулай ук тавыш бирүдән тыелырга хокукы бар. Әлеге регламент

буенча кирәкле депутатлар саны тавыш бирсә, тәкъдим кабул ителгән дип санала.

4. Әгәр тавыш бирүгә бер мәсьәлә буенча ике тәкъдимнән артык чыгарылса, һәр депутат үз тавышын тәкъдимнәрнең һәркайсына "за" яки "каршы" бирергә, шулай ук теләсә кайсы тәкъдим буенча (рейтинглы тавыш бирү) тавыш бирүдән тыелырга хокуклы. Иң күп тавыш жыйган ике жөмлө әлеге статьяның өченче өлешендә каралган тәртиптә кабат тавыш бирүгә чыгарыла. Әгәр бу очракта бер генә тәкъдим дә әлеге регламент буенча карар кабул итү өчен кирәкле тавышлар санын алмаса, рәислек итүче тәкъдиме буенча депутат килештерүчесе формалаша-яңа карар проектын эшләү өчен комиссия.

5. Тавыш бирү тәмамлангач, утырышта рәислек итүче аның нәтижәләрен игълан итә. Тавыш бирү нәтижәләре жирлек советы утырышы беркетмәсенә кертелә.

Статья 45

1. Исемле тавыш бирү жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә биштән бере таләбе буенча үткәрелә.

2. Исемле тавыш бирүне үткәру һәм аның нәтижәләрен билгеләү өчен жирлек Советы депутатлар арасыннан хисап комиссиясен сайлый.

3. Исемле тавыш бирү нәтижәләре беркетмәгә керту өчен секретариатка бирелә һәм жирлек Советы утырышында игълан ителә, шулай ук куаналар.

Статья 46

Бер үк мәсьәлә буенча кабат тавыш бирү күпчелек тавыш белән кабул ителгән жирлек Советы карары буенча рөхсәт ителә. Моның нигезе тавышларны санаганда хаталар, тавыш бирүгә сорау куюда аңлашылмаучанлык яки башка бозу булырга мөмкин.

Статья 47

1. Процедура мәсьәләләре буенча карарлар, әгәр әлеге Регламент белән башкасы билгеләнмәгән булса, жирлек Советы депутатлары саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә һәм утырыш беркетмәсендә чагыла.

2. Процедураларга сораулар керә:

1) утырышның көн тәртибе проектына үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту турында;

2) утырышның көн тәртибен раслау турында;

3) утырышның көн тәртибен яңа мәсьәлә белән тулыландыру турында;

4) жирлек Советы секретариатының һәм утырышның башка органнарының житәкчесен һәм әгъзаларын сайлау турында;

5) утырышны берничә этапта, турларда уздыру турында;

6) утырышта тәнәфес, күчерү яки ябылу турында;

7) чыгыш ясау өчен өстәмә вакыт бирү турында;

8) утырышның көн тәртибе мәсьәләсе буенча фикер алышуларны күчерү яки туктату турында;

9) утырышның көн тәртибенә күчү (кайту) турында;

10) әлеге мәсьәләне жирлек Советының тиешле комиссиясе каравына тапшыру турында;

11) фикер алышмыйча тавыш бирү турында;

12) хокукый актлар проектларына төзәтмәләренә кабул итү яки кире кагу турында;

13) ябык утырыш үткәру турында;

14) утырышта рәислек итүче функцияләрен тапшыру турында;

- 15) затларны жирлек Советы тара-фыннан карала торган карарлар проектлары һәм башка мәсьәләләр буенча кирәкле мәгълүматлар һәм бәяләмәләр бирү өчен утырышка чакыру турында;
- 16) зесеста катнашучыларга бирелә торган мәгълүматларны, белешмәләрне игътибарга алу турында-дания;
- 17) тавыш бирүне уздыру ысулын үзгәртү турында;
- 18) өстәмә теркәлү үткөрү турында;
- 19) тавышларны санау турында;
- 20) жирлек советы утырышын уздыру вакытын озайту турында;
- 21) депутат (депутатлар) мөрәжәгатендәге сорауларга җаваплар бирү өчен вазыйфаи затны утырышка чакыру турында;
- 22) үз эшчәнлегенә турында Поселения Башкарма комитетының чираттан тыш хисабын тәкъдим итү турында;
- 23) карарлар әлегә регламент нигезендә кабул ителә торган башка мәсьәләләр чагыштырмача күпчелек тавыш белән жирлек Советы депутатлары утырышында каралачак.

9 бүлек. Жирлек советының хокукий актлары

Статья 48

1. Жирлек Советы федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары һәм жирлек уставы белән билгеләнгән үз компетенциясе чикләрендә норматив һәм башка хокукий актлар, шулай ук гаризалар, мөрәжәгатьләр кабул итә.

2. Жирлек Советының норматив хокукий актлары, шулай ук норматив булмаган хокукий актлары карарлар рәвешендә кабул ителә.

3. Жирлек советының хокукий актлары көн тәртибенә кертелгән мәсьәлә кысаларында кабул ителә.

4. Жирлек советының хокукий актлары, шулай ук жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән гаризалар, мөрәжәгатьләр жирлек башлыгы тарафыннан кабул ителгән көннән жиде көн эчендә имзалана һәм аларга жирлек уставы белән билгеләнгән тәртиптә игълан ителә.

Статья 49

Жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән процедура мәсьәләләре буенча карарлар аерым акт белән рәсмиләштерелми. Күрсәтелгән карарлар жирлек советы утырышы беркетмәсендә чагылдырыла һәм кирәк булганда жирлек башлыгы имзаланган беркетмәдән өзәмтәләр белән.

10 бүлек. Жирлек советын кабул итү тәртибе норматив хокукий актлар

Статья 50

1. Норматив хокукий актлар проектлары жирлек Советына депутатлар, жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты житәкчесе, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре, шулай ук жирлек уставында билгеләнгән башка хокукий инициатива субъектлары тарафыннан кертелергә мөмкин.

2. Норматив хокукий акт проектының керткәндә жирлек Советына тәкъдим ителергә тиеш:

- 1) норматив хокукий акт проектының тексты;

2) элге норматив хокукый актны кабул итүнең максатка ярашлылыгын нигезләүне үз эченә алган аңлатма язмасы;

3) финанс-икътисадый нигезләү (норма-жирле бюджеттан матди чыгымнар таләп итә торган хокукый акт проектын керткән очракта);

4) Элеге проектны кабул итүне таләп итә торган жирлек советының хокукый актлары исемлеге, аларны юкка чыгару, үзгәртү, үзгәртүләр.

3. Жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгаруны, жирле бюджет акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан жирлек Советы карарлары проектлары жирлек Советы каравына жирлек башкарма комитеты житәкчесе инициативасы белән яисә аның бәяләмәсен Наласа гына кертелергә мөмкин. Күрсәтелгән бәяләмә жирлек Советына карар проектын жирлек башкарма комитетына тапшырганнан соң утыз көн эчендә тапшырыла.

4. Норматив хокукый акт проекты һәм аңа беркетелгән материаллар жирлек башлыгы исеменә язмача жибәрелә.

Статья 51

1. Жирлек башлыгы бер тәүлек дәвамында норматив-хокукый акт проектын теркәгән көннән башлап, аңа кушып бирелә торган материаллар белән бергә жирлек Советының даими комиссиясенә жибәрә.

2. Жирлек башлыгы, комиссия тәкъдимнәрен исәпкә алып, проектның жирлек Советы тарафыннан каралуга эзерләнү вакытын билгели, ул бер айдан да артмаска тиеш.

3. Әгәр тәкъдим ителгән норматив хокукый акт проекты элге регламент таләпләренә жавап бирмәсә яки аның буенча элге Регламентның 50 статьясында күрсәтелгән кирәкле материаллар тапшырылмаса, мондый проект жирлек башлыгы тарафыннан проектка куелган таләпләрне үтәү өчен кире кайтарылырга мөмкин.

4. Норматив хокукый акт проекты буенча асыл советы аны караганчы беренче укылышта ачык тыңлаулар билгеләнергә мөмкин, алар жирлекнең Уставы һәм жирлек советы раслаган гавами тыңлаулар турындагы Нигезләмә белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

5. Коррупциягә каршы экспертиза кысаларында норматив-хокукый актлар проектлары Азнакай шәһәр прокуратурасына карап тикшерүгә жибәрелә.

6. Жирлек Советы депутатлары яисә Президиум тарафыннан кертелгән закон проектына бәйсез рәвештә коррупциягә каршы экспертиза үткөрү мөмкинлеген тәмин итү максатларында элге закон проекты Азнакай муниципаль районының рәсми сайтында Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә тиешле Бәяләмәне кабул итә башлау һәм тәмамлау даталарын күрсәтеп урнаштырыла.

Статья 52

1. Комиссиядә норматив хокукый акт проектын карау, проект буенча бәяләмә эзерләү тәртибе элге Регламентның ос-новасында мөстәкыйль рәвештә билгеләнә.

2. Проектлар өстендә эшләү өчен комиссия проект инициаторы яки аның вәкилле ли катнашырга хокуклы эш төркемнәре тәзи ала.

3. Альтернатив норматив хокукый актлар проектлары төп проект белән бер үк вакытта комиссия тарафыннан карала.

4. Кирәкле очракларда норматив хокукый акт проекты комиссия тарафыннан экспертизага жибәрелергә мөмкин, алар буенча жирлекнең башкарма комитеты бәяләмәсен, дәүләт органнары фикерен соратып алырга мөмкин.

5. Норматив хокукый акт проектын беренче укылышта кабул иткәнче проектны керткән хокукый инициатива субъекты беренче укылышта кабул итәргә хокуклы:

1) комиссия тәкъдиме буенча проект текстын үзгәртәргә;

2) комиссия тәкъдиме буенча яисә үз инициативасы буенча язма гариза нигезендә, аннан тыш проектны кире алырга.

6. Комиссиядә норматив хокукый акт проекты турында фикер алышу проектны керткән хокукый инициатива субъекты вәкилен чакырып ачыктан-ачык уза.

7. Аның эшендә катнашмаган комиссия әгъзасы каралырга тиешле үз искәرمәләрен һәм тәкъдимнәрен ко-миссиягә жиберергә хокуклы. Комиссия искәرمәләрен һәм тәкъдимнәрен карау нәтижеләре турында жирлек Советы депутатларына телдән хәбәр ителәр.

8. Тиешле комиссия әгъзалары булмаган жирлек Советы депутатлары, хокук инициативасы субъектлары вәкилләре, шулай ук жирлекнең башкарма комитеты, Дәүләт органнары, норматив хокукый акт проектына бәяләмәләр, бәяләмәләр, тәкъдимнәр һәм искәرمәләр бирү өчен жиберелгән башка оешмалар ставкалары әлеге проект турында фикер алышканда комиссия утырышларында киңәш бирү хокукы белән катнашырга хокуклы.

9. Норматив хокукый акт проекты алдан карау нәтижеләре буенча комиссия жирлек башлыгына үз бәяләмәсен тапшыра, анда жирлек Советы тарафыннан әлеге проектны кабул итү яисә кире кагу турында норматив-хокукый акт проекты буенча комиссиянең мотивлаштырылган тәкъдиме булырга тиеш. Комиссия йомгаклау белән беррәттән әлеге проект буенча жирлек Советы Карары проекты тәкъдим итә.

10. Жирлек Советы тарафыннан эзерләнгән норматив-хокукый акт проекты жирлек башлыгы тарафыннан жирлек советының көн тәртибенә кертелә.

Статья 53

1. Гражданнарның хокукый ижат итү инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән норматив хокукый акт проекты, ул кертелгәннән соң өч ай эчендә аның ачык утырышында мәжбүри каралырга тиеш.

2. Норматив - хокукый акт проекты керткән гражданнарның инициативалы төркеме вәкилләре әлеге регламент нигезендә алдан ук кертелгән проектны карау вакыты һәм урыны турында сөйләчәкләр, алар бу проект буенча фикер алышканда жирлек Советы, комиссия утырышларында катнашырга һәм үз позицияләрен белдерергә хокуклы.

3. Әгәр жирлек Советы тарафыннан гражданнарның хокук ижат итү инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән норматив хокукый акт проекты карганда гражданнарның тиешле инициатива төркеме вәкиле булмаса, проектны раслау жирлек Советының башка утырышына күчерелә. Әгәр жирлек Советы утырышында проектны яңадан карап чыкканда күрсәтелгән алдынгы ставкалар кабат юк икән, тиешле норматив хокукый акт проекты күрсәтелгән вәкилләр катнашыннан башка жирлек Советы тарафыннан каралырга мөмкин. Бу очракта проект турында сөйләшү комиссия вәкиле докладыннан башлана.

Статья 54

1. Норматив хокукый актны беренче укылышта тикшерү нәтижеләре буенча жирлек советы түбәндәге карарларның берсен кабул итәргә мөмкин:

1) беренче укылышта норматив хокукый актны кабул итәргә һәм төзәтмәләр рәвешендә бирелгән тәкъдимнәренә һәм искәرمәләренә исәпкә алып, аның өстендә эшне дәвам итәргә;

2) норматив хокукый акт проекты кире кагарга.

2. Әгәр Тавыш бирү нәтижеләре буенча норматив хокукый актны беренче укылышта кабул итү турындагы тәкъдим тиешле тавышлар санын жыймаса, ул өстәмә тавыш бирмичә кире кагылган дип санала.

Норматив хокукый акт проекты депутатларның билгелэнгән саныннан күпчелек тавыш бирсә, беренче укылышта кабул ителгән дип санала.

3. Норматив хокукый акт проекты беренче укылышта кабул иткән очракта, жирлек Советы, әлеге статьяның 6 өлешендә билгелэнгән очрактан тыш, закон проектына төзәтмәләр тапшыру һәм аны икенче укылышка кертү вакытын билгели.

4. Жирлек Советы карар кабул итә ала:

1) коррупциягә каршы экспертизага норматив хокукый акт проекты жибәрү турында;

2) норматив хокукый акт проекты ижтимагый берләшмәгә, жәмәгать экспертизасы үткәрү өчен халык алдында тыңлауларга жибәрү турында.

5. Бер үк мәсьәлә буенча норматив хокукый актларның альтернатив проектларын керткәндә, жирлек Советы аларны беренче мәсьәлә буенча карый

шул ук вакытта кайсысы ерак аралардагы эш өчен нигез итеп кабул итүне хәл итә, димәк, башка закон проектларын кире кагу дигән сүз. Кире кагылган закон проектлары, беренче укылышта кабул ителгән норматив хокукый акт проекты буенча ахыргы карар кабул ителгәнче, жирлек Советына тулысынча да, өлешчә дә кабат кертелә алмый.

6. Жирлек советы норма-хокукый акт проекты бер утырыш барышында карау турында Карар кабул итәргә мөмкин. Бу очракта төзәтмәләр кертү срогы жирлек советы утырышы көненең билгеле бер вакыты эчендә билгеләнә.

Статья 55

1. Норматив хокукый акт проекты беренче укылышта карау хокукый инициатива субъекты докладыннан яисә аны тәкъдим итүдән башлана.

2. Проектны караганда жирлек Советы депутатларының, жирлек башкарма комитеты житәкчесенең, эксперт һәм фикер алышуда катнашырга чакырылган башка затларның тәкъдимнәре һәм искәртмәләре тыңлана.

3. Проект буенча фикер алышулардан соң жирлек Советы түбәндәгеләрнең берсен-ющик карарларын кабул итә:

- проектны беренче укылышта кабул итәргә,

- проектны кире кагарга.

4. Проект жирлек Советы депутатларының билгелэнгән саныннан күпчелеге аны хуллап тавыш бирсә, беренче укылышта кабул ителгән дип санала. Әгәр Тавыш бирү йомгалары буенча проектны беренче укылышта кабул итү турындагы тәкъдим тиешле санны жыймаса, ул өстәмә тавыш-киңәшсез кире кагылган дип санала, яисә жирлек Советы әлеге проектны эшләп бетерүгә юнәлтү турында Карар кабул итә ала. Проект буенча карар Советның тиешле акты белән рәсмиләштерелә.

5. Жирлек Советының норматив хокукый акт проекты беренче укылышта кабул итү турындагы карарында проектка төзәтмәләр кертү срогы, төзәтмәләрне карау йөкләнелә торган комиссия күрсәтмәсе һәм проектларны икенче укылышта карауга кертү срогы билгеләнә.

6. Жирлек Советы беренче укылышта кабул ителгән проектны халык фикер алышуына һәм (яисә) халык алдында тыңлауларга чыгару турында Карар кабул итәргә мөмкин. Закон нигезендә ачык тыңлаулар үткәрү мәжбүри булган очракта, ә норматив хокукый акт проекты буенча ачык тыңлаулар жирлек Советы тарафыннан аны беренче укылышта караганчы үткәртмәсәң, жирлек советы яки жирлек башлыгы әлеге проект буенча ачык тыңлаулар билгеләү турында Карар кабул итә.

7. Бер үк мәсьәлә буенча альтернатив проектлар керткәндә, жирлекнең Эчке эшләр бүлегә аларны бер үк вакытта беренче укылышта карый һәм кайсысын алдагы

эш өчен нигез итеп алырга карар итә, бу шулай ук башка проектларны кире кагуны аңлата. Кире кагылган проектлар, гомумән, калдык буенча да түгел жирлек советына ул беренче укылышта кабул ителгән проект буенча карар кабул иткәнче кабат кертелергә мөмкин.

8. Проект эшләр бетерүгә жибәрелгән очракта жирлек Советы карары белән жирлек советында карау өчен проектны тапшыру вакыты билгеләнә.

Статья 56

1. Проектка төзәтмәләр хокук инициативасы субъектлары тарафыннан, проектны конкрет сүзләр, пунктлар, ча-стъялар, статьялар һәм башка нигезләмәләр белән тулыландыру рәвешендә язма рәвештә яисә проектын конкрет нигезләмәләрен төшереп калдыру турында тәкъдимнәр рәвешендә кертелә.

2. Норматив хокукый акт проектына төзәтмәләр комиссия утырышында каралырга тиеш, аның утырыш вакыты турында проектны керткән хокукый инициатива субъектына, йә аның вәкиленә, шулай ук карала торган проектка төзәтмәләр керткән хокукый инициатива субъектларына яисә аларның вәкилләренә хәбәр ителә. Төзәтмәләр таблицасы күрсәтелгән затларга комиссиядә каралганчы бер атнадан да соңга калмыйча алдан жибәрелә.

3. Төзәтмәләренә караган вакытта комиссия утырышында хокукый инициатива субъектлары яисә аларның вәкилләре киңәш бирү тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы. Төзәтмәләр керткән хокук инициативасы субъекты йә аның вәкиле фикер алышу барышында кертелгән төзәтмәләренң редакциясен нигезләргә һәм төгәлләштерергә яисә комиссия каравыннан төшереп калдырырга хокуклы.

4. Фикер алышу йомгалары буенча комиссия төзәтмә белән килешергә һәм аны тәкъдим итәргә норматив хокукый акт проектына керттергә яки реко-мендовать кире кагарга мөмкин.

5. Норматив хокукый акт проекты, утырышта каралганнан соң, жирлек башлыгына, кире кагуга тәкъдим ителгән төзәтмәләр таблицасы һәм Комитет тарафыннан хупланган төзәтмәләр таблицасы белән бергә, икенче укылышта каралырга тиешле проектлар исемлегенә кертү өчен жибәрелә.

Статья 57

1. Жирлек советында норматив хокукый акт проектын икенче укылышта комиссия рәисе яисә вәкиле доклад белән чыгыш ясый.

2. Докладчы проектны комиссиядә карау нәтижеләре, пост-сыра төзәтмәләре, бәяләмәләр һәм аларны карау нәтижеләре турында хәбәр итә.

3. Рәислек итүче Советның яки башка хокукый инициатива субъектларының яисә аларның вәкилләренң, жирлек Советы утырышында катнашучы төзәтмәләргә, комиссия тарафыннан хупланган һәм проект текстына кертү өчен тәкъдим ителә торган төзәтмәләргә каршы каршылыклары бармы-юкмы икән ачыклай. Әгәр каршылыклар булмаса, рәислек итүче, гомумән, комиссия тарафыннан хупланган төзәтмәләренә кабул итү турындагы мәсьәләне тавыш бирүгә куя. Әгәр дә комиссия хуплаган һәм кабул итүгә тәкъдим ителгән төзәтмәләр саныннан проект текстына нинди дә булса төзәтмәләр кертүгә каршы булса, рәислек итүче булып торам-башта комиссия хуплаган һәм аларга каршы килмәгән төзәтмәләренә кабул итү турындагы мәсьәләне, ә аннары каршылыклар булган һәр төзәтмә буенча аерым тавыш бирүгә куя. Төзәтмә авторы, комиссия вәкиле, шулай ук жирлек Советы депутаты яки башка хокукый инициатива субъекты яисә каршылыклары булган аның вәкиле чыгышларда үз позицияләрен нигезли ала. Шуннан соң тавыш бирүгә тиешле төзәтмә кабул итү турындагы мәсьәлә куела.

4. Әгәр дә проектның бер үк ни- гезләмәсенә берничә төзәтмә кертергә тәкъдим ителсә, башта аларны кабул итү яки кире кагу башка төзәтмәләр турындагы мәсьәләне хәл итәргә мөмкинлек бирүче фикер алышалар һәм тавыш бирүгә куелалар.

5. Төзәтмәләрне (төзәтмәләрне) кабул итү турындагы карар җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш тарафыннан кабул ителә. Әгәр дә мондый тәкъдим тавышларның тиешле санын жыймаса, төзәтмә өстәмә тавыш бирмичә генә кире кагыла.

6. Аннан соң җирлек Советы төзәтмәләрне карап тикшерүгә күчә, тәкъдим итәм-комиссия тарафыннан кире кагуга. Рәислек итүче җирлек Советының яки башка субъектларның яисә аларның җирлек Советы утырышында катнашучы вәкилләренә комиссия тәкъдимнәренә каршы килүләрен ачыклай. Әгәр каршылыктар булмаса, кире кагу өчен елга - төзәтмәләре (каршылыктар булса - кире кагуга каршы булмаган төзәтмәләр булса) тайпылыш өчен тавыш бирүгә куела. Төзәтмәләрне кире кагу турындагы карар җирлек Советы депутатларының күпчелеге тарафыннан кабул ителә.

7. Әгәр җирлек Советы төзәтмәләрне кире кагу турындагы комиссия фикере белән килешсә, рәислек итүче төзәтмәләр авторларының ялгыш карашлары булган төзәтмәләрне тавыш бирүгә куя. Төзәтмә авторы һәм комиссия представителе чыгышларда үз позицияләрен нигезли алалар. Аннан соң төзәтмәне кабул итү турындагы тәкъдим тавыш бирүгә куела.

8. Әгәр комиссия кире кагу өчен тәкъдим ителә торган төзәтмәләр таблицасын тавыш биргәндә, җирлек советы баш комиссия тәкъдиме белән килешмәсә, рәислек итүче төзәтмәләрнең һәрберсен аерым тавышка куя. Төзәтмә авторы һәм комиссия вәкиле чыгышларда үз позицияләрен нигезли ала. Аннан соң төзәтмәне кабул итү турындагы тәкъдим тавыш бирүгә куела.

9. Төзәтмәләр буенча тавыш бирү тәмамлангач, рәислек итүче норматив хокукый акт проектны җе-ломга кабул итү турындагы тәкъдимне тавыш бирүгә куя. Җирлек Советының норматив хокукый акты, җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелеге хуплап тавыш бирмәсә, кабул ителгән дип санала.

10. Әгәр Тавыш бирү нәтижеләре буенча проектны кабул итү турындагы тәкъдим, тулаем алганда, тиешле санда тавыш жыймаса, бу проект эшләр бетерүгә әйләнәп кайта яисә җирлек Советы проектны кире кагу турында Карар кабул итә ала. Проектны эшләр бетерүгә кире кайтарганда, җирлек Советы, төзәтмәләрне исәпкә алып, әлеге проектка төзәтмәләрне кабат керту вакытын билгели ала.

11. Кирәк булган очрактарда җирлек Советы утырышында катнашучы депутатлар саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителгән норматив хокукый акт проектны кабул итү турында тавыш бирү кичектерелергә мөмкин, ә проект җирлек Советы тарафыннан билгеләнә торган эчке юридик каршылыктарны бетерү комиссиясенә, проект нигезләмәләренә хокук-үзара бәйләнешләрен билгеләү өчен, закон чыгару-ству һәм лингвистик таләпләргә туры килү-килмәүне билгеләү өчен жиберелә.

12. Җирлек Советы тарафыннан норматив хокукый акт кабул ителгәннән соң, аның текстна нинди дә булса үзгәрешләр керту, шул исәптән карарның мәгънәсен һәм эчтәлеген үзгәртә торган редакцияләр керту рөхсәт ителми.

Статья 58

Җирлек бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны карау һәм раслау тәртибе җирлекнең норматив хокукый ак-томы белән билгеләнә.

11 бүлек. Жирлек уставы проектларын һәм жирлекнең Уставына үзгәрешләр һәм өстәмэләр кертү турында жирлек Советы карарларын карау үзенчәлекләре

59 Статья

1. Жирлек уставы проекты, жирлекнең уставына үзгәрешләр һәм өстәмэләр кертү турында жирлек советы карары проекты жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, жирлек башкарма комитеты житәкчесе, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициатив төркемнәре тарафыннан жирлек Советына кертелергә мөмкин.

2. Жирлек уставы проектларын яки жирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмэләр кертү турындагы карарны карау асыл Советы утырышында әлеге гламентта каралган тәртиптә кимендә ике укылышта гамәлгә ашырыла.

3. Жирлек Уставы проектын, жирлек Советы Уставына үзгәрешләр һәм өстәмэләр кертү турында карар проектын эзерләү өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан больно-шин тавышы белән кабул ителгән карар тарафыннан махсус комиссия төзелә ала. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

4. Жирлек уставы, жирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмэләр кертү турындагы карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән икесендә кабул ителә.

Статья 60

Жирлек уставы проекты, жирлек Советы Уставына үзгәрешләр һәм өстәмэләр кертү турындагы карар проекты, аларны жирлек советы караган көнгә 30 көннән дә соңга калмыйча, массакүләм СМИ-формациядәге басма чараларда бастырып чыгарылырга яки Азнакай муниципаль районының рәсми сайтында веб-адрес буенча "интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру юлы белән халыкка житкерелергә тиеш: <http://aznakayevo.tatarstan.ru> жирлектә урнаштырылган информация стендларда урнаштыру юлы белән, Азнакай муниципаль районы китапханәләр си-стемасы учреждениеләрендә бер үк вакытта жирлек Советы тарафыннан билгеләнгән тәртипне күрсәтелгән Устав проекты, жирлек Советының күрсәтелгән карары проекты буенча алдан бастырып чыгару яки халыкка житкерү, шулай ук гражданнарның фикер алышуларында катнашу тәртибе.

Жирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмэләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмэләр жирлек уставын Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга туры китерү максатларында кертелгән очракта гражданнарның анда катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) кирәк түгел.

Статья 61

Жирлек уставы проекты, жирлек Советының Уставка үзгәрешләр һәм өстәмэләр кертү турындагы карары буенча жирлек Советы утырышында халык алдында тыңлаулар үткәрелә.

Статья 62

1. Жирлек Уставы проектын, уставка үзгәрешләр һәм өстәмэләр кертү турындагы карар проектын карау жирлек Советы тарафыннан кимендә ике укылышта гамәлгә ашырыла.

2. Жирлек Уставы проектын, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кергү турында карар проектын беренче укылышта кабул иткәннән соң, әлеге проект жирлек башлыгы тарафыннан жирлек Советы депутатларына, Уставта күрсәтелгән хокукый инициатива хокукына ия башка субъектларга төзәтмәләр кергү өчен жиберелә.

3. Жирлек уставы, жирлек Советы Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кергү турындагы карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән икесендә кабул ителә.

12 бүлек. Жирлек Советы тарафыннан башка карарлар кабул итү тәртибе

Статья 63

1. Жирлек Советы норматив булмаган актларны кабул итә, алар жирлек Советы карарлары рәвешендә түбәндәге мәсьәләләр буенча рәсмиләштерелә:

1) жирлек башлыгын сайлау, жирлек башлыгы урынбасарын сайлау һәм вазыйфадан азат итү турында, жирлек Советының даими һәм вакытлы комиссияләрен төзү, аларның рәисләрен сайлау һәм аларны вазыйфаларыннан азат итү турында;

2) жирлек башкарма комитеты житәкчесен билгеләү турында;

3) чикләренә үзгәртү, авылны үзгәртеп кору, жирле референдум үткәргү турында инициатива тәкъдим итү турында;

4) жирлек чикләрен үзгәртү, жирле референдумны билгеләү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү турында;

5) жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына конкурс билгеләү турында;

6) жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасын биләүгә кандидат-турны карау өчен Конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләү турында (алга таба-Конкурс комиссиясе);

7) жирлекнең сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләп кую, жирлекнең бүтән вазыйфаларын билгеләү (сайлау, килештерү) турында;

8) халык алдында тыңлауларны билгеләү турында;

9) гражданнар арасында сораштыру билгеләү турында;

10) муниципаль хокукый актлар проектларын һәм жирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләренә халык фикер алышуына чыгару турында;

11) жирлек советының үз-үзен таркату, жирлек Советы депутатларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында;

12) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы турында;

13) Татарстан Республикасы Конституция судына мөрәжәгать итү турында;

14) прокурорның протестын (тәкъдимен) карау турында;

15) жирлек Советы карамагына кертелгән башка мәсьәләләр буенча процедуралар ачкычы артында.

2. Күрсәтелгән мәсьәләләр буенча карар, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелеге, әгәр жирлек законнары, Уставы белән бүтәнчә билгеләнмәгән булса, кабул ителгән дип санала.

Статья 64

1. Әлеге регламентның 63 статьясында күрсәтелгән мәсьәләләренә жирлек Советы каравына чыгару инициативасы хокукый инициатива субъектларына, башка затларга, органнарга, оешмаларга-законда билгеләнгән жирлекнең уставына, әлеге Регламентка карый.

2. Әлеге мәсьәләне жирлек Советы каравына чыгару инициаторы-жирлек Советы Карары проектын, шулай ук бу мәсьәләне карау өчен кирәкле башка документларны һәм материалларны, жирлекнең закон чыгару, Уставы, әлеге Регламент, жирлекнең башка муниципаль хокукый актларын тәкъдим итә.

3. Жирлек Советы тарафыннан кадрлар мәсьәләсен хәл иткәндә, шулай ук һәр кандидатка белешмә - объективка, тиешле вазыйфаны биләүгә кандидатның билгеләнгән таләпләргә туры килүен раслаучы документлар яисә аларның копияләр тарафыннан тәкъдим ителергә тиеш.

Статья 65

1. Әлеге регламентның 63 статьясында күрсәтелгән мәсьәләләр буенча карарлар, әгәр әлеге мәсьәләләр буенча карар кабул итүнең башка срогы-жирлекнең уставы яисә әлеге Регламент белән билгеләнмәгән булса, жирлек Советы тарафыннан бер ай эчендә карарлар кабул ителә.

2. Бу мәсьәләләр жирлек Советы тарафыннан жирлек Советы комиссияләре тарафыннан алдан каралганнан соң карала.

3. Кергән материалларны күрсәтелгән сораулар буенча теркәү, аларны алдан карау жирлек Советы нормасы-хокукый актлары проектларын теркәү һәм алдан карау өчен әлеге Регламентта билгеләнгән кагыйдәләр буенча башкарыла.

Статья 66

Жирлек Советы карарлары проектлары, кадрлар мәсьәләсе буенча карарлар кабул итүдән тыш, жирле референдумны билгеләү, жирлекне үзгәртеп кору, авыл жирлеге Советы тарафыннан аларны караганчы халык алдында тыңлауга яисә халык фикер алышуга чыгарылырга мөмкин. Жирлекне үзгәртеп кору турындагы инициативаны тәкъдим итү турындагы карар проекты мәжбүри рәвештә халык алдында тыңлауларга чыгарыла.

Статья 67

Жирлек Советының утырышта катнашучы депутатлар саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителгән Аерым норматив булмаган хокукый актлары проектлары жирлек Советының норма-хокукый актлары проектларын карауга карата устав-әлеге регламент нигезендә ике укылышта карала.

13 бүлек. Башкарма комитет Житәкчесен билгеләү

Статья 68

Жирлек башкарма комитеты житәкчесе жирлек Советы тарафыннан шушы вазыйфаны биләүгә конкурс комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатлар арасынан билгеләнә.

Статья 69

1. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазифасына конкурс нәтижеләре турында конкурс комиссиясе рәисе чыгыш ясый.

2. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазифасына һәр кандидат жирлек Советы утырышында үз вәкаләтләре вакытына якин торган кыска программа белән чыгыш ясый.

3. Жирлек Советы депутатлары конкурс комиссиясе рәисенә, кандидатларга сораулар бирергә, тәкъдим ителгән кандидатарны яклап агитацияләргә хокуклы.

Статья 70

1. Жирлек башкарма комитеты житәкчесен билгеләү турындагы мәсьәлә жирлек Советы тарафыннан ачык тавыш бирү юлы белән хәл ителә.

2. Жирлек башкарма комитеты житәкчесен билгеләү турындагы карар, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелеге аның өчен тавыш бирсә, кабул ителгән дип санала.

Статья 71

1. Әгәр конкурс комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатларның берсе дә жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына депутатларның тавышларын билгеләү өчен кирәкле санны жыймаса, жирлек Советы жирлек башкарма комитеты житәкчесе урынына кабат конкурс үткәрү турында Карар кабул итә.

2. Шушы карарны кабул итү белән бер үк вакытта жирлек Советы жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына конкурс үткәрү яисә конкурс комиссиясенә яңа составын формалаштыру турында Карар кабул итә. Жирлек советы шулай ук конкурс комиссиясенә санлы составын үзгәртү турында Карар кабул итәргә мөмкин.

14 бүлек. Әгъзаларның вәкаләтләрен билгеләү һәм иртә туктату сайлау комиссиясе

Статья 72

1. Жирлекнең сайлау комиссиясен формалаштыру жирлекнең Уставы һәм федераль законнар белән билгеләнгән тәртиптә һәм вакытларда башкарыла.

2. Жирлек сайлау комиссиясе составына кандидатуралар буенча закон таләпләрен исәпкә алып кергән тәкъдимнәр, һәр кандидатура һәм жирлек советы карары проекты буенча башлангыч карау һәм эзерләү өчен, жирлек Советының профильле комиссиясенә жиһәрелә. Комиссия утырышында кандидатлар, комиссия рәисе чакырган башка вазыйфай затлар һәм гражданнар катнашырга хокуклы.

3. Башта жирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләү турында Карар кабул ителә, аларны законнар нигезендә билгеләү мәжбүри.

4. Жирлекнең сайлау комиссиясе әгъзаларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турындагы карар законда билгеләнгән очракта кабул ителә.

5. Жирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләү, аларның вәкаләтләрен кичекмәстән туктату турындагы карарлар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан индивидуаль рәвештә күпчелек тавыш белән кабул ителә һәм өстәмә тавыш бирмичә генә бер карар белән рәсмиләштерелә.

16 бүлек. Житәкче вазыйфасын биләүгә кандидатураларны карау өчен Конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләү тәртибе Жирлек башкарма комитеты

Статья 73

Жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасын биләүгә кандидатураларны карау өчен Конкурс комиссиясе әгъзалары «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 37 статьясы һәм «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 26 статьясы нигезендә билгеләнә.

Статья 74

1. Жирлекнең башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына конкурс үткәрү тәртибе жирлек Советы тарафыннан билгеләнә. Бәйгене үткәрү тәртибе конкурс шартларын, аны уздыру датасы, вакыты һәм урыны турында белешмәләренә, контракт проекты конкурс үткәрелгәнчә 20 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгаруны

күздә тотарга тиеш.

Муниципаль берәмлектә конкурс комиссиясе әгъзаларының гомуми саны жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

Жирлекнең конкурс комиссиясе әгъзалары жирлек Советы тарафыннан билгеләнә. Жирлектә конкурс комиссиясен төзегәндә аның әгъзаларының өчтән икесе жирлекнең вәкиллекле органы, ә өчтән бере-Россия Федерациясе субъекты дәүләт хакимиятенең закон чыгару (вәкиллекле) органы (Россия Федерациясе субъекты дәүләт хакимиятенең югары вазыйфай (Россия Федерациясе субъекты дәүләт хакимиятенең югары башкарма органы житәкчесе) тәкъдиме буенча билгеләнә.

2. Жирлек советы билгеләгән конкурс комиссиясе составына кандидатлар жирлек башлыгы тарафыннан тәкъдим ителә.

3. Конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләү жирлек Советы карары белән өстәмә тавыш бирмичә генә рәсмиләштерелә.

4. Тәкъдим ителгән кандидатура яисә кандидатуралар кире кагылган очракта, жирлек башлыгы яңа карау өчен Конкурс комиссиясе составына яңа кандидатуралар тәкъдим итә.

17 бүлек. Жирлек Советы тарафыннан закон чыгару хокукын гамәлгә ашыру Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Аппаратының структур бүлекчәләре житәкчәләре катнашында кинәшмә

Статья 75

Жирлек Советы Татарстан Республикасы Конституциясенең 76 статьясы нигезендә Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукына ия.

Статья 76

Жирлек Советының закон чыгару инициативасы Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Регламентында билгеләнгән таләпләр нигезендә рәсмиләштерелә.

Статья 77

1. Закон проектын Татарстан Республикасы Дәүләт Советына кертү турындагы карар закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру тәртибендә жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә һәм өстәмә тавыш бирмичә генә тиешле карар белән рәсмиләштерелә.

2. Жирлек Советы карарында жирлек Советының закон проектын комитетларда караган вакытта һәм Татарстан Республикасы Дәүләт Советы утырышында тәкъдим итүне йөкләгән зат күрсәтелә.

3. Эзерләнгән закон проекты, кирәкле материаллар һәм жирлек Советы карары белән, Татарстан Республикасы Дәүләт Советына кертелә.

18 бүлек. Жирлек Уставын һәм жирлек Советы карарларын аңлату

Статья 78

Жирлек советы жирлек Уставына яисә жирлек Советы карарына жирлекнең уставында аңлашылмаучанлык, жирлек Советы карарлары һәм нормалары төрлечә аңлатылган очракта, аларны куллануның каршылыгы турында аңлатма бирә.

Статья 79

Жирлек уставын яки жирлек Советы карарларын рәсми аңлату өчен хокукий инициатива субъектының тиешле мөрәжәгате нигез булып тора.

Статья 80

1. Жирлек Уставына яки жирлек Советы карарына аңлатма бирү турындагы мөрәжәгатьне карау нәтижәләре буенча комиссия жирлекнең уставына яки жирлек Советының карарына аңлатма бирү турында жирлек Советы Карары проектын һәм аларны жирлек Советы каравына кертү проектын эшли.

2. Жирлек Советының жирлек уставын яисә жирлек Советы карарларын аңлату турындагы карарлары жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән икесенә күпчелек тавыш белән һәм жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

19 бүлек. Прокурор протестларын (тәкъдимнәрен) карау

Статья 81

1. Прокурорның жирлек советының хокукый актына протесты, шулай ук жирлек Советы тарафыннан закон бозуларны бетерү турындагы тәкъдим-карау жирлек Советы тарафыннан якындагы утырышта мәжбүри каралырга тиеш.

2. Утырыш көне турында протест китергән прокурорга хәбәр ителә.

3. Протест турында сөйләшү прокурорның доклады яки аның вәкиле һәм комиссиянең өстәмә доклады белән башлана.

4. Прокурор протесты буенча фикер алышу нәтижәләре буенча жирлек Советы протест белән килешергә, протестны кире кагарга, протестны игътибарга алырга һәм аны карауны, тәкъдимнәрен һәм кисәтүләрен исәпкә алып, үтәргә тиеш.

5. Жирлек Советының протест буенча карары прокурорга жибәрелә, шемга протест алып килә.

6. Прокурор тәкъдимнәре шундый ук тәртиптә карала.

7. Прокурор протесты белән килешенгән очракта, жирлек Советы жирлек советының хокукый акты-протестта күрсәтелгән искәрмәләренә юкка чыгара торган тиешле проектны жирлек Советы яисә Башкарма комитетына әзерләргә куша.

20 бүлек. Жирлек Советы тарафыннан контроль функцияләренә гамәлгә ашыру

Статья 82

1. Жирлек советы жирлек территориясендә жирлек Советы тарафыннан кабул ителә торган норма-хокукый актларның, жирлек бюджетының үтәлешен, жирлекнең бюджеттан тыш фондлары акчаларын, жирлекнең үсеш планнарын һәм программаларын куллануны, жирлекнең башкарма комитеты һәм аның житәкчесе эшчәнлеген контрольдә тоту.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, жирлек Уставын һәм башка муниципаль хокукый актларны бозу очраklары ачыкланган очракта, депутатларның билгеләнгән саныннан больношин тавышы белән кабул ителә торган жирлек Советы карары белән жирлек башлыгы депутатлар арасыннан әлеге фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссияләр төзергә мөмкин.

Статья 83

1. Жирлек Советының һәр карарында аның үтәлешен тикшереп тору йөкләнгән комиссия яки жирлек Советы депутаты күрсәтелә.

2. Контрольнең максаты-хокукый актның нәтижәлелеге дәрәжәсен, аны үтәүне кыенлаштыручы сәбәпләрне, үтәлүгә комачаулаучы затларны жаваплылыкка тарту,

шулай ук кирәк булганда судта аны яклау.

3. Хокукый актның йөкләмә пунктында башкаручы һәм үтәү срогы күрсәтелә. Комиссия яисә контроль йөкләнгән депутат хокукый актның үтәлеше турында үз вақытында хәбәр әзерләргә тиеш.

4. Мондый хәбәрне тыңлаганнан соң жирлек Советы хокуклы:

- 1) төшерергә хокукый акт белән контроль, ничек башкарылган;
- 2) контроль вәкаләтләрне озайту;
- 3) башка комиссиягә яки депутатка контроль вәкаләтләрне йөкләргә;
- 4) хокукый актны гамәлдән чыгару;
- 5) хокук актын үзгәртү яки аны тулыландыру.

5. Контроль буенча хисап бирү срогы иң хокукый актта яисә беркетмә карарында билгеләнә.

Статья 84

1. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе елына кимендә бер тапкыр яисә жирлек башлыгы, жирлек Советы таләбе буенча, депутатларның билгеләнгән санынан кабул ителгән тавыш белән жирлек Советына жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлегә һәм эшчәнлегә турында хисап тапшыра.

2. Жирлек Советы утырышында жирлек башкарма комитеты житәкчесе яисә аның урынбасары отчет белән чыгыш ясый.

3. Фикер алышу нәтижәләре буенча жирлек Советы карар кабул итә.

Статья 85

Жирлек башкарма комитеты, аның житәкчесе, предприятие, учреждение-көтү, оешмалар, вазыйфаи затлар, әгәр законда башкача билгеләнмәгән булса, жирлек Советының, аның контроль комиссияләренең, жирлек Советы депутатының мөрәжәгатә буенча бурычлар жирлек Советы карамагындагы мәсьәләләр буенча соратып алына торган мәгълүмат бирергә, ә законнарны, муниципаль хокукый актларны бозуларны бетерү һәм гаепле затларны жаваплылыкка тарту өчен кичекмәстән чаралар күрергә.

Статья 86

1. Жирлек Советы комиссияләре жирле үзидарәнең вазыйфаи затларын тыңларга, жирлек Советы карамагындагы мәсьәләләр буенча кирәкле документларны һәм материалларны таләп итәргә хокуклы.

2. Жирле үзидарәнең вазыйфаи затларын тыңлау нәтижәләре буенча комиссия карар кабул итә.

21 бүлек. Жирлек Советы депутаты этикасы кагыйдәләре

Статья 87

Жирлек Советы депутаты жирлек Советының башка депутатларының абруен һәм абруен, шулай ук жирлек Советы депутаты вазыйфаларын башкаруга бәйлә рәвештә мөнәсәбәтләргә керүче затларның һәм гражданның абруен тигез дәрәжәдә хөрмәт итәргә тиеш.

Статья 88

Жирлек Советы утырышларында депутатлар рәсми рәвештә бер-берсенә һәм утырышта катнашучы барлык затларга мөрәжәгать итәргә тиеш.

Статья 89

Жирлек Советы депутаты үз эшчәнлегенең объективлыгын, башка депутатларның һәм тулаем депутатлар Советының эшчәнлеген шик астына куя алырлык гамәлләрдән, гаризалардан һәм гамәлләрдән тыелырга тиеш.

Статья 90

Жирлек Советы депутаты, совет яки аның органы моңа вәкаләт бирмәгән булса, Массакүләм мәғлүмат чараларында, жылышларда һәм башка урыннарда халык алдында совет яки аның органнары исемнен чыгыш ясарга хокуклы түгел.

22 бүлек. Регламентны үтәү һәм аны бозган өчен җаваплылык

Статья 91

Жирлек Советы депутатлары әлеге регламентны үтәргә тиеш. Регламентны бозып кабул ителгән карарлар кабул ителгәннен бирле гамәлдә түгел. Регламентны үтәүне контрольдә тоту жирлек Советы Рәисенә һәм законлылык, хокук тәртибе, депутат этикасы һәм жирле үзидарә буенча даими комиссиягә йөкләнә. Жирлек Советы утырышлары вакытында регламентны үтәүне контрольдә тоту жирлек Советы Рәисенә яки аны алыштыручы затка йөкләнә.

Статья 92

Жирлек Советы депутаты тарафыннан тәртип бозылган очракта советның ағымдагы утырышы дәвамында аңа түбәндәге чаралар кулланылырга мөмкин:

- а) тәртип чакыру;
- б) шелтәләү;
- в) утырыш тәмамланганчы сүздән мәхрүм итү;
- г) Депутатлар советы утырышыннан чыгару.

Статья 93

Жирлек Советы Рәисе яисә аны алыштыручы затны тәртипкә чакырырга хокуклы.

Утырышта катнашучы тәртипкә чакырыла:

- а) рәислек итүче рөхсәтеннен башка чыгыш ясей;
- б) үз чыгышында мыскыллаучы сүзләр әйтергә рөхсәт итә;
- в) башкача утырышны уздыруга комачаулый.

Статья 94

Депутатлардан Совет утырышында рәислек итүче депутатлар Советы тәкъдиме буенча һәм тавыш бирү юлы белән фикер алышмыйча гына шелтә белдерелә.

Депутатка шикаять белдерелә:

- а) тәртипкә чакырылганда рәислек итүче таләпләрен үтәми;
- б) утырышта тәртипсезлек оештырды, чуалышларга юл куйды, шуның белән депутатлар Советы утырышында фикер алышу һәм тавыш бирү иреген параличларга тырышты;
- в) утырышта катнашучыларны яки башка затларны ачыктан-ачык мыскыл итте.

Статья 95

Депутат элек ике мәртәбә шелтәләнгән очракта тавыш бирү юлы белән Совет утырышында рәислек итүче депутат тәкъдиме буенча, утырышта катнашкан депутатлардан тавышның авыртыуы хақында фикер алышмыйча гына шелтә белдерелә.

Статья 96

Депутатлар советы утырышыннан чыгару Совет утырышында совет утырышына алкогольле яки наркотик исереклек халәтендә килгән депутатка карата Совет депутатына йогынты ясау чарасы буларак кулланылырга мөмкин, утырыш барышында тәртип бозылган очракта, әлеге Регламентның 95 статьясында каралган тәртиптә вакытлыча сүздән мәхрүм ителү белән шелтә белдерелгәннен соң.

Статья 97

Депутат совет эшендә һәм ул әгъза булган даими комиссияләрдә системалы соңга калу һәм катнашмау өчен җаваплы. Бу очракта депутатка түбәндәге чаралар кулланылырга мөмкин:

- Совет утырышында яисә даими комиссияләр утырышында депутатның үз вазыйфаларын башкаруга мөнәсәбәте турындагы мәсьәлә буенча фикер алышу;

- депутатның законлылык, хокук тәртибе, депутатлык һәм җирле үзидарә комиссиясенә тыңлау өчен депутат вазыйфаларын үтәмәү турындагы материалларны жибәрү;

- депутатлар Советы каршында депутатны комиссия составыннан чыгару турында даими комиссиянең үтенечнамәсен кузгату;

- сайлаучыларны депутатның депутатлар Советы эшендә яисә аның даими комиссияләрендә катнашмавы турында рәсми район массакүләм мәгълүмат чараларында хәбәр итү;

- Советның депутатның үз вазыйфаларын башкаруга җавапсыз мөнәсәбәте, әхлаксыз тәртибе турында Карар кабул итүе һәм бу карарны районның рәсми массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгару.

23 бүлек. Йомгаклау нигезләмәләре

Статья 98

1. Әлеге Регламентка үзгәрешләр һәм өстәмәләр җирлек Советы тарафыннан Совет депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

2. Әлеге Регламентка үзгәрешләр һәм өстәмәләр карау һәм кабул итү әлеге Регламентның 10 бүлегендә билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.